

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора,
професора кафедри економіки**

**Херсонського навчально-наукового інституту Національного
університету кораблебудування імені адмірала Макарова**

Надточій Ірини Ігорівни

**на дисертаційну роботу Черкаського Григорія Ігоровича
«Організаційно-управлінські механізми забезпечення інформаційної
безпеки підприємницької діяльності в умовах глобальної економічної
турбулентності», подану на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 073 «Менеджмент»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування».**

Актуальність теми дослідження

Поглиблення процесів цифрової трансформації економіки, активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та стрімке зростання обсягів цифрових даних докорінно змінюють умови функціонування сучасного підприємництва. Інформаційні ресурси сьогодні виступають одним із найважливіших виробничих активів підприємств, визначаючи ефективність управлінських рішень, швидкість адаптації до змін зовнішнього середовища та рівень конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Поряд із цим цифровізація бізнес-процесів супроводжується виникненням нових ризиків, пов'язаних із кібератаками, витоком конфіденційної інформації, порушенням функціонування інформаційних систем, зростанням кількості кіберінцидентів та інших загроз інформаційній безпеці. У зв'язку з цим питання забезпечення належного рівня інформаційної безпеки набуває не лише технологічного, а й управлінського, економічного та стратегічного значення.

Для України зазначена проблематика є особливо актуальною. Умови воєнного стану, посилення гібридних загроз, систематичні кібератаки на державні інформаційні ресурси та корпоративні інформаційні системи, порушення виробничих і логістичних процесів, необхідність швидкої адаптації підприємств до нових економічних умов суттєво підвищують

вимоги до ефективності управління інформаційною безпекою. Стійкість функціонування підприємств дедалі більше визначається не лише фінансовими чи виробничими ресурсами, а й спроможністю своєчасно ідентифікувати інформаційні ризики, забезпечувати захист критично важливої інформації, підтримувати безперервність бізнес-процесів та оперативно реагувати на зовнішні й внутрішні виклики.

Важливим чинником актуалізації досліджуваної проблематики є також євроінтеграційний курс України. Гармонізація національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, впровадження сучасних стандартів цифрової безпеки, розвиток цифрового ринку та інтеграція українського бізнесу у міжнародний економічний простір потребують удосконалення існуючих підходів до управління інформаційною безпекою підприємств. За таких умов особливої ваги набуває використання європейського досвіду формування систем цифрової стійкості, адаптація міжнародних практик управління інформаційними ризиками та розроблення сучасних організаційно-управлінських механізмів, здатних забезпечити належний рівень захисту інформаційних ресурсів суб'єктів господарювання.

Сучасна наукова література містить значний доробок щодо дослідження проблем інформаційної та економічної безпеки, цифрової трансформації, стратегічного менеджменту та управління підприємствами. Водночас більшість наявних досліджень присвячена окремим аспектам технічного або організаційного забезпечення інформаційної безпеки. Комплексний підхід, який поєднує питання стратегічного управління, цифрової трансформації, оцінювання ризиків, розвитку підприємництва, економічної стійкості та формування адаптивних організаційно-управлінських механізмів в умовах глобальної економічної турбулентності, поки що залишається недостатньо розробленим. Саме цей науковий аспект обумовлює необхідність подальших досліджень і розроблення нових концептуальних та методичних підходів.

Особливу практичну значущість досліджувана проблема має для підприємств різних сфер економічної діяльності, оскільки ефективне управління інформаційною безпекою безпосередньо впливає на стабільність функціонування бізнесу, рівень його інвестиційної привабливості, захищеність комерційної інформації, довіру партнерів і споживачів, а також на можливість реалізації стратегічних цілей розвитку. Організаційно-управлінські механізми повинні забезпечувати не лише протидію існуючим загрозам, а й формування адаптивної системи управління, здатної своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та підтримувати стійкий розвиток підприємств в умовах постійної невизначеності.

Саме тому дисертаційна робота Черкаського Григорія Ігоровича, присвячена розробленню організаційно-управлінських механізмів забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності в умовах глобальної економічної турбулентності, є своєчасною та актуальною. Обрана тема відповідає сучасним потребам розвитку теорії та практики менеджменту, спрямована на вирішення важливого науково-прикладного завдання щодо підвищення ефективності управління підприємницькою діяльністю в умовах цифрової трансформації та зростання інформаційних загроз. Запропоновані автором наукові положення та практичні підходи мають потенціал для використання у діяльності суб'єктів господарювання, органів державної влади, а також у процесі вдосконалення системи підготовки управлінських кадрів у сфері менеджменту.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність, новизна та практичне значення

Опрацювання дисертаційної роботи та наукових публікацій Черкаського Григорія Ігоровича свідчить про комплексний характер проведеного дослідження, логічність побудови його структури та узгодженість усіх складових дисертаційної роботи. Коректно визначені

мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження дали змогу автору всебічно дослідити проблематику забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності в умовах глобальної економічної турбулентності, обґрунтувати власні наукові положення та сформулювати аргументовані висновки і практичні рекомендації.

Достовірність одержаних результатів підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, достатньою кількістю наукових публікацій у фахових виданнях, відповідністю змісту опублікованих праць основним результатам дисертації, а також логічною послідовністю викладення матеріалу, використанням сучасного методичного інструментарію та належним рівнем аргументації запропонованих наукових положень.

У процесі виконання дисертаційного дослідження автором опрацьовано значний масив наукових джерел, присвячених проблемам менеджменту, інформаційної та економічної безпеки підприємств, цифрової трансформації, управління ризиками, розвитку підприємництва, стратегічного управління, міжнародних стандартів інформаційної безпеки та сучасних тенденцій цифрової економіки. Це дозволило критично оцінити існуючі наукові підходи, виявити недостатньо досліджені аспекти організаційно-управлінського забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності та запропонувати власні підходи до їх вирішення.

Теоретичною та інформаційною основою дисертації стали законодавчі й нормативно-правові акти України, міжнародні стандарти та рекомендації у сфері інформаційної безпеки, матеріали міжнародних організацій, офіційні статистичні дані, результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, аналітичні матеріали, інформаційні ресурси державних установ і відкритих інформаційних платформ, а також результати власних досліджень автора. Використання різнопланових інформаційних джерел у поєднанні із сучасними методами наукового

дослідження забезпечило високий рівень обґрунтованості, достовірності та практичної спрямованості отриманих результатів.

Застосування системного, процесного, комплексного, порівняльного, структурно-функціонального, статистичного, економіко-аналітичного, графічного та інших методів дослідження дало можливість комплексно оцінити сучасний стан інформаційної безпеки підприємницької діяльності, визначити основні чинники впливу глобальної економічної турбулентності на функціонування підприємств, виявити ключові тенденції розвитку систем управління інформаційною безпекою та сформувані практично орієнтовані рекомендації щодо вдосконалення організаційно-управлінських механізмів їх забезпечення.

До найбільш вагомих результатів дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, доцільно віднести:

- розроблення організаційно-управлінського механізму забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності, орієнтованого на підвищення стійкості підприємств до сучасних інформаційних та кібернетичних загроз;

- удосконалення методичних підходів до оцінювання рівня інформаційної безпеки підприємств з урахуванням впливу глобальної економічної турбулентності та цифрової трансформації бізнес-процесів;

- обґрунтування адаптивної моделі розвитку підприємницької діяльності, що інтегрує інструменти стратегічного менеджменту, управління інформаційними ризиками та цифрового розвитку;

- подальший розвиток науково-методичних підходів до впровадження сучасних цифрових технологій у систему управління інформаційною безпекою підприємств;

- узагальнення та адаптацію європейського досвіду забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності з урахуванням сучасних викликів розвитку національної економіки;

- визначення перспективних напрямів удосконалення системи управління інформаційною безпекою підприємств, спрямованих на

підвищення їх конкурентоспроможності, економічної стійкості та ефективності функціонування в умовах цифрової економіки.

Практична цінність дисертаційного дослідження полягає у можливості використання запропонованих автором наукових розробок суб'єктами підприємницької діяльності під час формування систем управління інформаційною безпекою, розроблення програм цифрової трансформації, удосконалення механізмів управління інформаційними ризиками та забезпечення безперервності бізнес-процесів. Окремі результати дослідження можуть бути використані органами державної влади під час формування державної політики у сфері цифрової економіки та інформаційної безпеки, а також у науково-дослідній роботі й освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання дисциплін із менеджменту, інформаційної безпеки, цифрової економіки та підприємництва.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що результати дисертаційної роботи Черкаського Григорія Ігоровича характеризуються належним рівнем наукової обґрунтованості, достовірності, наукової новизни та практичної значущості. Сформульовані автором висновки й рекомендації є логічними, взаємопов'язаними, відповідають поставленій меті та завданням дослідження і становлять науковий та практичний інтерес для подальшого розвитку теорії і практики менеджменту, а також удосконалення систем забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності.

Оцінка структури та обсягу дисертації

Структура дисертаційної роботи Черкаського Григорія Ігоровича є логічною, послідовною та повною мірою відповідає меті, завданням, об'єкту й предмету дослідження. Побудова роботи забезпечує системне розкриття обраної наукової проблематики – від теоретичного обґрунтування концептуальних засад забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності до розроблення практичних рекомендацій

щодо вдосконалення організаційно-управлінських механізмів її забезпечення.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які логічно пов'язані між собою та поділяються на відповідні підрозділи, висновків, списку використаних джерел і додатків. Така структура є традиційною для дисертаційних досліджень за спеціальністю 073 «Менеджмент» та дозволяє забезпечити послідовний перехід від постановки наукової проблеми до обґрунтування авторських пропозицій щодо її вирішення.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності, проаналізовано сучасні наукові підходи до трактування ключових категорій дослідження, узагальнено концептуальні положення щодо формування організаційно-управлінських механізмів та визначено основні чинники впливу глобальної економічної турбулентності на розвиток підприємництва. Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану забезпечення інформаційної безпеки підприємств, оцінюванню існуючих підходів до управління інформаційними ризиками та дослідженню особливостей функціонування підприємницької діяльності в умовах цифрової трансформації. У третьому розділі автором запропоновано практичні напрями вдосконалення організаційно-управлінських механізмів забезпечення інформаційної безпеки, розроблено відповідні методичні рекомендації та визначено перспективи їх практичного впровадження.

Матеріал дисертації викладено послідовно, без порушення логіки наукового дослідження. Кожний наступний розділ органічно продовжує попередній, а сформульовані проміжні та загальні висновки відображають результати виконання поставлених завдань і підтверджують досягнення визначеної мети дослідження. Робота містить необхідну кількість таблиць, рисунків і додатків, які доповнюють основний текст, сприяють кращому сприйняттю результатів дослідження та підвищують рівень їх наочності.

Обсяг дисертації відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Співвідношення між окремими

структурними елементами роботи є збалансованим, а виклад матеріалу характеризується достатнім рівнем деталізації без надмірного перевантаження другорядною інформацією.

У цілому структура й обсяг дисертаційної роботи є обґрунтованими, відповідають сучасним вимогам до дисертаційних досліджень, забезпечують цілісність сприйняття отриманих наукових результатів та сприяють належному розкриттю теми дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Аналіз наведеного у дисертації переліку наукових праць дає підстави стверджувати, що основні наукові положення, результати дослідження, висновки та практичні рекомендації, сформульовані Черкаським Григорієм Ігоровичем, повною мірою відображені в опублікованих працях. Тематика публікацій є логічно пов'язаною зі змістом дисертаційної роботи, відображає етапи проведення наукового дослідження, розкриває його теоретичні, методичні та прикладні аспекти, а також підтверджує наукову новизну отриманих результатів.

Наукові результати дисертаційного дослідження опубліковано у 12 наукових працях, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях та 6 публікацій апробаційного характеру у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Одна зі статей опублікована у виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Web of Science, що свідчить про належний рівень наукової апробації результатів дослідження.

Опубліковані праці охоплюють ключові напрями дисертаційного дослідження, зокрема питання забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності, розвитку організаційно-управлінських механізмів управління інформаційною безпекою, цифрової трансформації бізнес-процесів, оцінювання впливу глобальної економічної

турбулентності на розвиток підприємництва, адаптації європейського досвіду забезпечення інформаційної безпеки, а також формування стратегічних засад цифрового розвитку підприємств. Це свідчить про послідовність наукового пошуку автора та достатню повноту висвітлення результатів проведеного дослідження у відкритому науковому просторі.

Таким чином, зміст опублікованих наукових праць повністю відповідає темі дисертації та відображає її основні наукові положення, висновки й рекомендації. Кількість публікацій, їх науковий рівень, географія апробації та відповідність змісту дисертаційного дослідження дають підстави зробити висновок, що результати наукової роботи достатньо апробовані й відповідають вимогам, встановленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Черкаського Григорія Ігоровича, її наукову новизну, теоретичне та практичне значення, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження і побажання, які мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

1. Автором запропоновано методику оцінювання інтегральної фінансово-економічної захищеності підприємств цифрового ринку та побудовано стратегічну матрицю безпекового позиціонування підприємств (стор. 113 - 124). Запропонований методичний підхід заслуговує на позитивну оцінку, однак доцільно було б більш детально обґрунтувати вибір вагових коефіцієнтів окремих показників та визначити вплив їх зміни на кінцеві результати оцінювання. Це підвищило б практичну універсальність запропонованої методики.

2. Організаційно-управлінський механізм забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності, розроблений автором (стор. 125 - 140), характеризується комплексністю та системністю. Разом із тим роботу доцільно було б доповнити більш детальним описом механізмів практичної взаємодії між керівництвом підприємства, службами інформаційної

безпеки, IT-підрозділами та іншими суб'єктами реалізації запропонованого механізму.

3. Значну увагу в дисертації приділено дослідженню європейського досвіду забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності (стор. 141 - 153) та визначенню напрямів його імплементації в Україні. Водночас більш ґрунтовного висвітлення, на нашу думку, потребують питання адаптації окремих європейських практик до діяльності українських підприємств різних галузей економіки та масштабів бізнесу в умовах воєнного стану.

4. Запропонована автором адаптивна структурно-функціональна модель розвитку підприємництва в умовах цифрової трансформації (стор. 154 - 170) є цілісною та логічно обґрунтованою. Проте доцільним було б доповнити її аналізом можливих ризиків практичного впровадження, а також визначити фактори, які можуть впливати на ефективність її реалізації в різних секторах економіки.

5. У дисертації сформовано стратегічні засади розвитку підприємницької діяльності та запропоновано три стратегічні вектори цифрової трансформації (стор. 171 - 184). На нашу думку, роботу посилило б наведення прогностичної оцінки економічного ефекту від реалізації запропонованих стратегічних заходів із використанням сценарного моделювання або економіко-математичних розрахунків.

6. Інтегрована модель забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, розроблена автором (стор. 185 - 194), комплексно відображає взаємозв'язок організаційних і управлінських складових системи безпеки. Разом із тим доцільно було б більш детально розкрити систему кількісних показників оцінювання ефективності впровадження запропонованих рекомендацій та порядок здійснення їх моніторингу в практичній діяльності підприємств.

Наведені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, не знижують наукової новизни, теоретичної цінності та практичного значення дисертаційної роботи, а можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях та практичній діяльності.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Черкаського Григорія Ігоровича на тему «Організаційно-управлінські механізми забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності в умовах глобальної економічної турбулентності» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у розробленні та науковому обґрунтуванні організаційно-управлінських механізмів забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності в умовах сучасних глобальних економічних викликів.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що дисертаційна робота характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості, логічною структурою, цілісністю викладу матеріалу, належною аргументованістю сформульованих положень, висновків і рекомендацій. Отримані результати мають наукову новизну, є достовірними, відзначаються теоретичною та практичною значущістю, а їх апробація та повнота висвітлення в опублікованих наукових працях відповідають чинним вимогам.

Дискусійні положення та висловлені зауваження мають переважно рекомендаційний характер, не знижують загальної наукової цінності дисертації, не впливають на достовірність отриманих результатів, обґрунтованість сформульованих висновків і практичних рекомендацій, а також можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Дисертаційна робота Черкаського Григорія Ігоровича за змістом, рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням, ступенем обґрунтованості отриманих результатів, оформленням та повнотою їх апробації відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12

січня 2022 року № 44 (зі змінами), а також вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

На підставі викладеного вважаю, що Черкаський Григорій Ігорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
Херсонського навчально-наукового інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова

Ірина НАДТОЧІЙ

Фізіо даавіду

Василь секретар херсонського

Свочаха Юлія

